

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์

เอกสารประกอบการสอน 9551107 จิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology)

ผู้สอน อาจารย์ ดร.ฐพัชร์ คັນทร

.....

บทที่ 4 วัยทารก

วัตถุประสงค์ เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนผู้เรียนสามารถ

- 1.อธิบายหลักการของพัฒนาการของมนุษย์ได้และพัฒนาการของมนุษย์ในวัยทารก
- 1.อธิบายพัฒนาการทางด้านร่างกายของวัยทารกได้
2. อธิบายพัฒนาการทางด้านอารมณ์ของวัยทารกได้
3. อธิบายพัฒนาการทางด้านสังคมของวัยทารกได้
- 4.อธิบายพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของวัยทารกได้
5. อธิบายพัฒนาการทางด้านภาษาของวัยทารกได้

หัวข้อการสอน

- 1.ลักษณะพัฒนาการของทารกแรกเกิด
- 2.ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของทารกแรกเกิด

พัฒนาการของมนุษย์

ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองอยู่ตลอดเวลาตามวัยที่ผ่านไป นับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตแม้กระทั่งในบุคคลที่อยู่ในวัยเดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ก็มีความแตกต่างกันไปด้วย **พัฒนาการ (Development)** คือ การศึกษาถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของอินทรีย์ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาอย่างมีระบบ เป็นขั้นตอนเป็นไปได้อย่างมีทิศทาง ได้แก่ การเจริญงอกงาม และทางลบ ได้แก่ ความเสื่อม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ สังคม ร่างกายและสติปัญญาโดยเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับบุคคลทุกคน นอกจากนี้บุคคลแต่ละคนจะมีพัฒนาการที่ไม่เท่ากัน และอัตราของพัฒนาการในแต่ละวัยไม่เท่ากันด้วย กล่าวคือ ในช่วงวัยทารกถึงวัยเด็กและช่วงวัยรุ่นนั้น อัตราการพัฒนาการจะเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าช่วงวัยอื่นๆ ดังนั้น การศึกษาเรื่องพัฒนาการของมนุษย์ จึงนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ทำให้เข้าใจว่ามนุษย์มีจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ในแต่ละวัยเกิดการเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านอย่างไร เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของบุคคลในแต่ละวัยได้อย่างเหมาะสมทำให้การดำเนินชีวิตหรือทำกิจกรรมร่วมกันในคนต่างวัยเป็นไปอย่างราบรื่น และลดปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

ความหมายของพัฒนาการและการเจริญเติบโต

โดยทั่วไปเมื่อพูดถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ มักจะมีคำ 2 คำที่นิยมใช้แทนกัน คำแรกคือ พัฒนาการ (Development) และ คำว่า การเจริญเติบโต (Growth) ซึ่งตามความจริงแล้วคำสองคำนี้มีความหมายแตกต่างกัน

ความหมายทั่วไป พัฒนาการ (Development) หมายถึง ความเจริญงอกงามและการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ในทางจิตวิทยานักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ เบรกเคนริดจ์ และวินเซนต์ (Breckenridge and Vincent; 1968) ให้ความหมายไว้ว่า พัฒนาการ หมายถึง การเพิ่มพูนความสามารถในแต่ละด้านของบุคคล ทำให้บุคคลสามารถกระทำ กิจกรรมต่าง ๆ ได้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

Bernstein (1999) อธิบายว่า พัฒนาการ หมายถึง การเพิ่มหรือการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพ เช่น การพัฒนาการตามลำดับของการเคลื่อนไหวของทารกจากการที่ทารกสามารถคว้า ต่อมาสามารถคลาน สามารถยืน และสามารถเดินได้ เป็นพัฒนาการที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกันและต้องอาศัยความร่วมมือร่วมกันของระบบหลายๆ อย่างในร่างกาย เช่น ระบบกล้ามเนื้อ ระบบประสาท เป็นต้น พัฒนาการเป็นการเจริญเติบโตเพื่อนำไปสู่การมีวุฒิภาวะ (Maturation) วุฒิภาวะเป็นขบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามวิถีทางของธรรมชาติ ไม่จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ และไม่ขึ้นกับสิ่งแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ กล่าวคือ เมื่อมีความพร้อมการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดขึ้นเองได้ เช่น เด็กอายุประมาณ 3 เดือน สามารถหมุนตัวคว่ำได้ อายุประมาณ 6 เดือน สามารถนั่งได้ อายุประมาณ 12 เดือน สามารถเดินได้ ถึงแม้จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมใดก็ตาม

สรุป ความหมายของพัฒนาการ คือเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาของบุคคลอย่างมีขั้นตอนและเป็นระเบียบแบบแผน นับตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิจนกระทั่งเสียชีวิต โดยมากจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพ (qualitative) เพื่อให้บุคคลนั้นพร้อมจะแสดงความสามารถในการกระทำใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับวัย การศึกษาแบบแผน และขั้นตอนของพัฒนาการจะช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ ในแต่ละช่วงแต่ละวัย และทำให้เราสามารถคาดคะเน หรือพยากรณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นต่อไปได้

การเจริญเติบโต หมายถึง การเพิ่มหรือการเปลี่ยนแปลงทางด้านปริมาณ เช่น การเพิ่มของส่วนสูง การเพิ่มของน้ำหนัก การเพิ่มขนาดของอวัยวะ เช่น แขน ขา ลำตัว หรือขนาดของสมอง เป็นต้น

พัฒนาการของมนุษย์จะมีระยะวิกฤติ (Critical Period) คือ ช่วงระยะสำคัญที่ลักษณะบางอย่างควรจะเกิดขึ้นตามพัฒนาการปกติ ถ้าไม่เกิดขึ้นในช่วงนี้แล้ว ความบกพร่องอาจจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งมีผลเสียต่อพัฒนาการในช่วงต่อไป

การพัฒนาการของมนุษย์ ต้องอาศัยทั้งวุฒิภาวะ การเรียนรู้และเกิดขึ้นในระยะเวลาที่เหมาะสม ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งอาจจะทำให้มีพัฒนาการที่ล่าช้าหรือไม่เกิดขึ้น ได้มีนักจิตวิทยาพยายามศึกษาอิทธิพลของวุฒิภาวะและการเรียนรู้ที่มีต่อพัฒนาการของมนุษย์และสรุปว่า

1. เด็กจะสามารถเรียนรู้ทักษะที่เกิดจากแบบแผนของพฤติกรรมที่สืบเนื่องมาจากพัฒนาการได้เร็วที่สุด เช่น เด็กสามารถพูดคำว่า แม่ ได้เร็วที่สุดเพราะคำออกเสียงคล้ายเสียงธรรมชาติของเด็ก คือเสียงอ้อ แอ้ เป็นต้น

2. อัตราของพัฒนาการจะยังคงเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ แม้จะจัดประสบการณ์ การเรียนรู้อย่างกว้างขวางเพียงใดก็ตาม

3. ยิ่งมีวุฒิภาวะมาก การฝึกฝนก็ยิ่งใช้น้อยลง

4. การฝึกหรือการเรียนรู้ก่อนช่วงที่มีวุฒิภาวะอาจจะไม่ได้ผลดีขึ้นเลย ถึงจะดีขึ้นก็เป็นอยู่ในช่วงระยะเวลาชั่วคราวเท่านั้น

5. ถ้าในระหว่างการฝึกก่อนการวุฒิภาวะ มีสถานการณ์ที่ทำให้บุคคลมีความคับข้องใจจะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีเพราะเป็นการเร่งก่อนที่บุคคลจะมีความพร้อม

ขบวนการพัฒนาการ (The Process of Development)

ในช่วงชีวิตของแต่ละบุคคล การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่มิอยู่ตลอดเวลา ไม่มีอะไรอยู่นิ่งตั้งแต่เกิดจนตาย ในช่วงชีวิตการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง อาจเริ่มขึ้นบางอย่างอาจถึงจุดยอดเต็มที่ และบางอย่างอาจเริ่มถอยหลัง แต่ทุกอย่างย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การเปลี่ยนแปลงในช่วงชีวิตของแต่ละคนอาจแบ่งออกได้เป็น 4 ลักษณะคือ

1. การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับขนาด (Changes in size) เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านขนาด เช่น รูปร่างที่สูงใหญ่ขึ้น น้ำหนักที่มากขึ้น อวัยวะทั้งภายนอกและภายในมีขนาดใหญ่ขึ้น เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงทางสัดส่วน (Changes in Proportion) สัดส่วนของมนุษย์ จะมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงระยะต่างๆ ของอายุ เช่น ในผู้ใหญ่จะมีสัดส่วนของส่วนต่างๆ แตกต่างไปจากเด็ก เช่น เมื่อแรกเกิดส่วนศีรษะจะมีขนาด 1 ใน 4 ของส่วนสูงทั้งหมด แต่เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ สัดส่วนของศีรษะจะเปลี่ยนแปลงไปเป็น 1 ใน 7 ของส่วนสูงของร่างกาย นอกจากนั้นส่วนลำตัว เมื่อเจริญเติบโตเต็มที่ จะยาว 3 เท่าของความยาวของลำตัวเมื่อแรกเกิด เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความซับซ้อน (Changes in complexity) โดยทั่วไป เมื่อมนุษย์ มีการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น ลักษณะต่างๆ จะมีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ทางด้านร่างกายเช่น การเคลื่อนไหวของมือสามารถที่จะหยิบ จับ ดึง และบิดสิ่งต่างๆ ได้ ทางด้านอารมณ์ มีการแสดงออกทางอารมณ์ต่างๆ ได้เพิ่มมากขึ้นจากช่วงวัยเด็กที่แสดงได้เพียง 2-3 อย่าง พอโตขึ้นสามารถแสดงอารมณ์ได้เพิ่มขึ้นและซับซ้อนขึ้น ทางด้านสังคมรู้จักสร้างความสัมพันธ์กับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่คุ้นเคย ทางด้านสติปัญญาสามารถคิดสิ่งที่ซับซ้อนขึ้นได้เช่น สิ่งที่เป็นนามธรรม หรือต้องใช้เหตุผลเชิงตรรก

4. ความสามารถเก่าๆ หายไปพร้อมกับมีความสามารถใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ (Disappearance of old feature and acquisition of new features) การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากสิ่งเก่าที่เคยมีหายไป แล้วมีสิ่งใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่ เช่น การเปลี่ยนของฟันน้ำนมไปสู่การมีฟันแท้ เส้นผมที่หลุดแล้วงอกใหม่ทุกวัน หรือหนังกำพร้าที่หลุดแล้วเกิดใหม่ขึ้นมาทดแทน เป็นต้น

หลักการของพัฒนาการของมนุษย์ (Principles of Growth Development) อาร์โนลด์ กีเซลด์ (Arnold Gesell; 1880-1961) สรุปหลักการของพัฒนาการของมนุษย์ ดังนี้

พัฒนาการจะเกิดเป็นทิศทางเฉพาะ (Developmental Direction) ทิศทางของพัฒนาการมนุษย์จะมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป พัฒนาการของมนุษย์หรือสัตว์ก็ตาม จะมีแบบแผนของมันเองเป็นระยะๆ มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ เช่น เด็กสามารถคว้าได้ก่อนคลาน คลานได้ก่อนเดิน โดยเริ่มจากศีรษะลงไปที่เบื้องล่าง และจากแกนกลางของลำตัวออกไปสู่ส่วนย่อย เป็นต้น

หลักการพัฒนาการมนุษย์ จะแบ่งออกเป็น 2 ทิศทาง (Directions) กล่าวคือ

(1) ทิศทางจากส่วนบนลงสู่ส่วนล่าง (Cephalo – caudal direction) คือ เป็นการพัฒนาในแนวตั้ง จากส่วนบนลงมาหาส่วนล่าง ยึดศีรษะเป็นอวัยวะหลัก กล่าวคือ อวัยวะใดก็ตามที่อยู่ใกล้ศีรษะมากที่สุด บุคคลจะควบคุมการทำงานของอวัยวะส่วนนั้นได้ก่อนอวัยวะที่อยู่ไกลศีรษะลงไป ดังนั้น ทารกจะขยับศีรษะได้ก่อนขยับลำคอขยับลำคอได้ก่อนดันขา ขาและฝ่าเท้า ตามลำดับ นิ้วเท้าจะเป็นอวัยวะส่วนสุดท้ายที่จะสามารถควบคุมได้เนื่องจากไกลศีรษะมากที่สุด

(2) ทิศทางจากส่วนใกล้ไปสู่ส่วนไกล (Proximo – distal direction) เป็นการพัฒนาในแนวขวางโดยยึดลำตัวเป็นอวัยวะหลักเริ่มจากแกนกลางตัวออกไปยังข้างลำตัว กล่าวคือ อวัยวะใดก็ตามที่อยู่ใกล้ร่างกายมากที่สุด บุคคลนั้นจะควบคุมการทำงานของอวัยวะส่วนนั้นได้ก่อน อวัยวะที่อยู่ไกลร่างกายออกไป

ดังนั้น ทารกจะขยับร่างกายได้ก่อน หัวไหล่ ขยับหัวไหล่ได้ก่อนแขนขา และฝ่ามือ ตาม ลำดับ นิ้วมือ จะเป็นอวัยวะส่วนสุดท้ายที่ทารกจะสามารถควบคุมการทำงานได้เนื่องจากเป็นส่วนที่ไกลร่างกายมาก

พัฒนาการจะเกิดในลักษณะต่อเนื่องกัน (Continuity) พัฒนาการของมนุษย์ไม่ใช่สถานะที่เกิดขึ้นโดยฉับพลันทันใจจะต่อเนื่องกัน โดยไม่มีการหยุดหรือขาดตอน การพัฒนาการของอวัยวะเกิดขึ้นมาตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์มารดา และพัฒนามาเรื่อยไม่มีการหยุดยั้ง การที่เรามีฟันขึ้นไม่ใช่เพิ่งมาพัฒนาตอนที่เรามีฟันขึ้น แต่พัฒนามาตั้งแต่เราอยู่ในครรภ์ โดยฟันอยู่ในเหงือกซึ่งเรามองไม่เห็น การพัฒนาเป็นสายต่อเนื่องจึงเป็นสิ่งที่อาจได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพัฒนาการ เช่น การขาดสารอาหารตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา หรือขาดอาหารตอนเป็นทารกจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางสมองและสติปัญญาเมื่อเติบโตขึ้น พัฒนาการของมนุษย์จะเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง ดีขึ้นตามลำดับในแต่ละวัยที่ผ่านไป เริ่มตั้งแต่วัยทารก และ สูงสุดเต็มที่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นจากนั้นเริ่มเสื่อมลงตามลำดับ เช่น การพูดเริ่มต้นในวัยทารกด้วยการเปล่งเสียงอ้อแอ้ คำง่าย ๆ และพูดเป็นประโยคต่อเนื่องในวัยเด็กด้วยภาษาพื้นๆทั่วไป จนเป็นประโยคที่ซับซ้อน ในวัยรุ่นและสละสลวยสมบูรณ์แบบในวัยผู้ใหญ่ พัฒนาการในวัยต้น ๆ จึงส่งผลกระทบต่อพัฒนาการในวัยต่อไปเสมอ

พัฒนาการจะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นและแบบฉบับของตนเอง (Sequence) จะมีลักษณะที่เป็นไปตามแบบฉบับลำดับขั้นของอินทรีย์แต่ละชนิด เช่น มนุษย์จะนั่งได้ก่อนยืนและเดิน ฯลฯ ไม่มีการข้ามขั้น เช่น เด็กจะเริ่มพัฒนาการจากหงาย คืบ คว้า คืบ คลาน นั่ง ยืน เดิน และวิ่ง เป็นต้นและพัฒนาการทุกด้านจะสัมพันธ์กัน และเราสามารถทำนายพัฒนาการของเด็กได้ พัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา มักจะมีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหมด ถ้าด้านหนึ่งด้านใดบกพร่อง ด้านอื่นก็จะบกพร่องไปด้วย เช่น ถ้ามีพัฒนาการทางร่างกายไม่ดี ก็ย่อมมีผลกระทบต่อพัฒนาการทางอารมณ์ เช่น อารมณ์เสียบ่อย หงุดหงิด มีผลกระทบต่อพัฒนาการทางสังคม เช่น ไม่กล้าติดต่อกับผู้อื่น ขาดความมั่นใจในตนเอง มีผลกระทบต่อพัฒนาการทางสติปัญญา เด็กจะไม่กล้าคิดวิเคราะห์ จะเห็นว่าเราสามารถทำนายพัฒนาการของเด็กได้ว่าเด็กจะมีปัญหาอะไรได้บ้างและเติบโตขึ้นจะเป็นคนที่มีลักษณะอย่างไร โดยอาศัยแนวโน้มของพัฒนาการที่เกิดในปัจจุบัน

พัฒนาการของมนุษย์จะสมบูรณ์ได้ต้องอาศัยวุฒิภาวะและการเรียนรู้ พัฒนาการของบุคคลทั้งหลายจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้อง มีร่างกายที่เจริญเติบโตแข็งแรงเต็มที่ จนทำให้บุคคล มีวุฒิภาวะที่พร้อมจะแสดงพัฒนาการนั้น ๆ แต่จะมีความคล่องแคล่วชำนาญการ ได้นั้นต้องอาศัยการเรียนรู้ โดยการฝึกฝนและฝึกหัดเพื่อหาประสบการณ์ พัฒนาการทั้งหลายจึงจะเกิดความสมบูรณ์ขึ้นได้ ดังนั้น พัฒนาการของมนุษย์ทุกด้านจึงต้องอาศัยวุฒิภาวะและการเรียนรู้ควบคู่กันไป **ฌอง เปียเจต์ (Jean Piaget)** กล่าวว่า “เราไม่มีทางแยกวุฒิภาวะกับการเรียนรู้ออกจากกันได้โดยเด็ดขาด ” วุฒิภาวะเป็นความพยายามขั้นต้นของสิ่งมีชีวิตในการจัดระบบ เพื่อเตรียมหาประสบการณ์ต่าง ๆ ในการนำมาใช้ประโยชน์กับตนเอง ส่วนการเรียนรู้เป็นการเพิ่มความชำนาญให้กับประสบการณ์นั้น ๆ

วุฒิภาวะเป็นเรื่องธรรมชาติของแต่ละบุคคล เด็กแต่ละคนมีวุฒิภาวะที่แตกต่างกันพัฒนาการในแต่ละด้านเกิดขึ้นเร็วต่างกันตามไปด้วย วุฒิภาวะทำให้เกิดความพร้อมของร่างกายที่จะทำให้มีความสามารถในการกระทำอย่างหนึ่งได้ การเรียนรู้จะช่วยฝึกฝนทำให้เกิดความชำนาญ ทั้งวุฒิภาวะและการเรียนรู้เป็นของคู่กัน การเรียนรู้ต้องอาศัยวุฒิภาวะอยู่มาก เช่น ถ้าเราฝึกหัดเด็ก 2 ขวบให้เขียนหนังสือย่อมเป็นไปได้ยากมาก ทั้งนี้เพราะเด็กยังไม่มีวุฒิภาวะในความสามารถที่จะเขียนได้ เนื่องจากร่างกายยังไม่พร้อมกล้ามเนื้อ นิ้วยังไม่แข็งแรงพอ ความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของร่างกายเช่น การเคลื่อนไหวของมือและตายังไม่สัมพันธ์กันดีพอ ถึงจะสอนให้เขียนก็ไม่มีประโยชน์ เนื่องจากเด็กยังมีวุฒิภาวะไม่พร้อม ดังนั้นเราควรดูว่าเด็กพร้อมหรือยังที่จะฝึกหัดทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง การเร่งสอนไม่ใช่สิ่งที่เป็นประโยชน์เสมอไป แต่อาจทำให้เกิดผลเสียได้ เช่น อาจทำให้เด็กท้อหรือวิตกกังวลในเรื่องการเรียนรู้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนในอนาคตได้ ดังนั้นเราควรดูว่าเด็กพร้อมหรือยังที่จะฝึกหัดทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง การเร่งสอนไม่ใช่สิ่งที่เป็นประโยชน์เสมอไปอาจทำให้เกิดผลเสียได้ เช่น เด็กท้อหรือวิตกกังวลในเรื่องการเรียนรู้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนในอนาคตได้

อัตราพัฒนาการจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล (Ratio) อัตราการพัฒนาของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการคือ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเราจะได้พบว่า เด็กบางคนมีการเจริญเติบโตเร็ว บางคนโตช้า เพราะมีพันธุกรรมต่างกันหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน ช่วงเวลาพัฒนาการของแต่ละคนจะเกิดเป็นอัตราที่ไม่เหมือนกัน จะไม่เท่ากันในบุคคลเดียวกันในแต่ละช่วงของชีวิตอัตราพัฒนาการของอวัยวะหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมีอัตราการพัฒนาการเจริญเติบโตต่างกัน เช่น มือ เท้า จะเจริญเติบโตถึงขีดสุดในวัยรุ่น การคิดคำนึง การคิดสร้างสรรค์จะเจริญอย่างรวดเร็วในระหว่างวัยเด็กและถึงขีดสุดเมื่อเข้าสู่วัยหนุ่มสาว การพัฒนาการแต่ละวัยมีลักษณะเฉพาะตัวของมันเอง ในเด็กแต่ละวัยจนถึงวัยผู้ใหญ่ พฤติกรรมในแต่ละวัยย่อมแตกต่างกันไป เช่น ในวัยเด็กการกระโดดโลดเต้น การถามซ้ำๆ เป็นพฤติกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะวัย เมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ลักษณะเหล่านี้จะหายไปแต่จะมีลักษณะเฉพาะวัยอย่างอื่นเกิดขึ้นมาแทน เช่น มีลักษณะสุขุมรอบคอบ เป็นต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของมนุษย์

1) การเจริญเติบโต (Growth) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทั้งภายในและภายนอก ที่เกี่ยวข้องกับขนาด น้ำหนัก และส่วนสูง (Changes in size) สัดส่วน กระดูก กล้ามเนื้อ และรูปร่าง (Changes in Proportion) การเจริญเติบโต (Growth) เป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณ เช่น เด็กที่มีส่วนสูง 150 เซนติเมตรในปี ต่อไปสูงขึ้น หรือขณะในวัยเด็กเล็กผู้หญิงยังไม่ปรากฏสัดส่วนของร่างกาย พอเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นจึงเริ่มปรากฏสัดส่วนให้เห็น แสดงว่า เด็กกำลังเจริญเติบโตนอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความซับซ้อน (Changes in complexity) เมื่อมนุษย์มีการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น ลักษณะต่าง ๆ จะมีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น ด้วยไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางด้านร่างกาย เช่น การเคลื่อนไหวของมือสามารถที่จะหยิบ จับ ดึง และบิดสิ่งต่าง ๆ ได้ ทางด้านอารมณ์ เช่น มีการแสดงออกทางอารมณ์ต่าง ๆ ได้

เพิ่มมากขึ้น จากช่วงวัยเด็กที่แสดงได้เพียง 2-3 อย่าง การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพรวมทั้งความสามารถเก่าๆแทนที่ (Disappearance of old ที่หายไปพร้อมกับมีความสามารถใหม่ ๆ เข้ามา feature and acquisition of new features) การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากสิ่งเก่าที่เคยมีหายไปแล้วมีสิ่งใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่ เป็นผลของวุฒิภาวะหรือการเรียนรู้เช่น การเปลี่ยนของฟันน้ำนมไปสู่การมีฟันแท้ เส้นผมที่หลุดแล้วงอกใหม่ทุกวันหรือ หนังกำพร้าที่หลุดแล้วเกิดใหม่ขึ้น มาทดแทน การคิด ความมีเหตุผล ความคล่องแคล่วในการใช้มือและตา ความสามารถของอวัยวะต่าง ๆ ที่มากขึ้น เป็นต้น

2) วุฒิภาวะ (ความพร้อมของบุคคล = Maturation) หมายถึง การบรรลุความสามารถสูงสุดของการเจริญเติบโตของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายตามธรรมชาติของอินทรีย์ในด้านใดด้านหนึ่งเกิดขึ้นกับบุคคลตามลำดับขั้น (sequences) และมีผลทำให้บุคคลนั้นเกิดความพร้อมที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เหมาะสมกับวัย เช่น ก่อนที่เด็กจะเขียนหนังสือได้นั้น เด็กจะต้องมีวุฒิภาวะในการควบคุมมือจับดินสอลากเส้น ให้เป็นตัวอักษรเสียก่อนพัฒนาการในการเขียนหนังสือจึงจะเกิดขึ้นได้ จากการศึกษาของนักจิตวิทยาพบว่า วุฒิภาวะเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่ได้เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์และวุฒิภาวะในแต่ละบุคคลจะมีอัตราเวลาที่ช้า หรือเร็วแตกต่างกัน ดังนั้น วุฒิภาวะจึงเป็นเรื่องธรรมชาติเฉพาะของแต่ละคน ที่ไม่มีใครรู้ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไรหรือในเวลาใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลของการเจริญเติบโตจนถึงขีดสุดของร่างกายของแต่ละคน

3) การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง พฤติกรรมที่มีลักษณะถาวร อันเป็นผลมาจากการฝึกฝน ฝึกหัด หรือประสบการณ์เดิมที่การเปลี่ยนแปลงมีอยู่ เช่น การพิมพ์ดีด การว่ายน้ำ การขับขีรถยนต์ จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตและวุฒิภาวะในการเกิดพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุคคลพบว่า วุฒิภาวะมีความสำคัญต่อพัฒนาการ มากกว่า เรียนรู้ เพราะถ้าร่างกายของบุคคลยังไม่เกิดการเจริญเติบโตที่สูงสุดเต็มที่จะทำอะไรให้มีความรู้ที่จะทำกิจกรรมใด ๆ ได้แล้ว ไม่ว่าจะเรียนรู้ ฝึกฝนและฝึกหัดเท่าไรก็ตามพัฒนาการย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้โดยเด็ดขาด แต่ในทางตรงกันข้ามถึงแม้จะไม่มีการเรียนรู้พัฒนาการด้านต่าง ๆ ก็สามารถเกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ เพียงแต่จะไม่มีทักษะความชำนาญในพัฒนาการนั้น ๆ อาร์โนลด์ กีเซลล์ (Arnold Lucius Gesell; 1880-1961) นักจิตวิทยาพัฒนาการกล่าวไว้ว่า “การฝึกฝนและฝึกหัดใด ๆ ก็ตามจะเสียเวลาเปล่า ถ้าร่างกายของบุคคลนั้นยังไม่เกิดวุฒิภาวะหรือความพร้อมขึ้น” การพัฒนาการของมนุษย์ ต้องอาศัยทั้งวุฒิภาวะ การเรียนรู้และเกิดขึ้นในระยะเวลาที่เหมาะสม ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งอาจจะทำให้มีพัฒนาการที่ล่าช้าหรือไม่เกิดขึ้น

สรุปว่า

1) เด็กจะสามารถเรียนรู้ทักษะที่เกิดจากแบบแผนของพฤติกรรม ที่สืบเนื่องมาจากพัฒนาการได้เร็วที่สุด เช่น เด็กสามารถพูดคำว่า แม่ ได้เร็วที่สุดเพราะคำ ออกเสียงคล้ายเสียงธรรมชาติของเด็ก คือ เสียงอ้อ แอ เป็นต้น

2) อัตราของพัฒนาการจะยังคงเป็น ไปอย่างสม่ำเสมอ แม้จะจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างกว้างขวางเพียงใดก็ตาม

- 3) ยังมีวุฒิภาวะมาก การฝึกฝนก็ยัง ใช้น้อยลง
- 4) การฝึกหรือการเรียนรู้ก่อนช่วงที่มีวุฒิภาวะอาจจะไม่ได้ผลดีขึ้นเลย ถึงจะดีขึ้นก็เป็นอยู่ในช่วงระยะเวลาชั่วคราวเท่านั้น
- 5) ถ้าในระหว่างการฝึกก่อนการวุฒิภาวะ มีสถานการณ์ที่ทำให้บุคคลมีความคับข้องใจ จะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะเป็นการเร่งก่อนที่บุคคลจะมีความพร้อม สรุปได้ว่า พัฒนาการของบุคคลไม่ว่าด้านใดก็ตามจะเกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริงได้นั้น จะต้องประกอบไปด้วย การเจริญเติบโตวุฒิภาวะที่สมบูรณ์ และมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

พัฒนาการในวัยวัยทารก (Infancy Period)

นักจิตวิทยาได้แบ่งพัฒนาการของมนุษย์ออกเป็น 4 ประเภท คือ

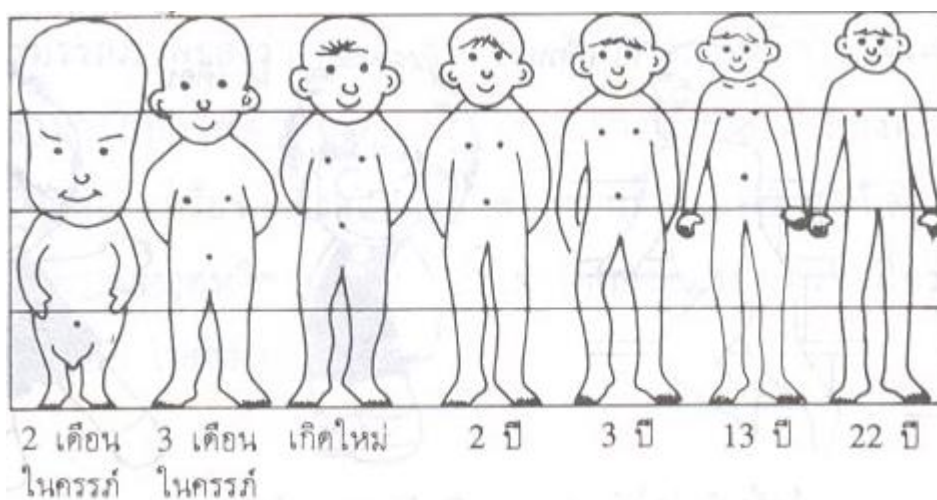
- 1) พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง ความเจริญเติบโตและความเจริญงอกงามที่เกี่ยวกับ โครงสร้างของร่างกายทั้งหมดที่มีการเพิ่มขนาด
- 2) พัฒนาการด้านอารมณ์ หมายถึง ความเจริญเติบโตที่เกี่ยวกับความสามารถในการควบคุมอารมณ์
- 3) พัฒนาการด้านสังคม หมายถึง ความเจริญเติบโตที่เกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น
- 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา หมายถึง ความเจริญเติบโตที่เกี่ยวกับความคิดของบุคคล ทั้งในด้านการคิดอย่างมีเหตุผล

พัฒนาการของมนุษย์ในวัยทารก (Infancy Period)

วัยทารกเป็นวัยที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการวางรากฐานของชีวิต วัยนี้เริ่มตั้งแต่คลอดออกจากครรภ์มารดาจนถึงประมาณ 2 ปีแรกของชีวิต หลังจากที่คลอดออกมาจากครรภ์มารดาแล้ว ทารกจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่หลายประการ เช่นการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ การหายใจ การดูดกลืนอาหาร การย่อยอาหาร การขับถ่าย (ซึ่งก่อนหน้านี้อทารกต้องพึ่งพิงมารดา) จึงนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ที่ทารกจะต้องปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ให้ได้เพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ต่อไปให้ได้ นอกจากการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมใหม่แล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งในวัยทารกคือ บุคคลรอบข้างของเด็ก บุคคลรอบข้างที่เป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญของเด็ก ได้แก่มารดาหรือผู้เลี้ยงดู ซึ่งดูแลให้อาหาร ให้ความรักความอบอุ่น สัมผัสอุ้มชูด้วยความรัก และทำความสะอาดร่างกายให้ ทารกจะได้เรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เป็นครั้งแรกในวัยนี้ ซึ่งทักษะการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นนี้ จะเป็นทักษะที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นในสังคมต่อไปในอนาคต พัฒนาการในวัยนี้พอจะแยกเป็น 5 ด้านได้ คือ พัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางอารมณ์ พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางสติปัญญา และพัฒนาการ

ทางภาษา

2.1 พัฒนาการทางกาย (Physical Development) ทารกมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของร่างกายและการรู้จักใช้วัยต่างๆ อย่างรวดเร็ว ศีรษะที่โตค่อยๆ คู่อกลง ลำตัวและขาขยายใหญ่ขึ้น โครงกระดูกเจริญเติบโตรวดเร็ว แขนและขาจึงแข็งแรงขึ้น ทำให้มีการพัฒนาการอย่างมากมาทางการเคลื่อนไหว การใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัส ทารกที่อยู่ในช่วงนี้จึงไม่ค่อยจะอยู่นิ่ง ชอบสำรวจสิ่งแวดล้อม ผู้เลี้ยงดูจึงควรระมัดระวัง ไม่ให้เด็กเล่นสิ่งของอันจะนำอันตรายมาสู่ตัวเอง เช่น ปลั๊กไฟ เหยียดตุ๊กตา เป็นต้น ผู้เลี้ยงดูควรจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้รับความปลอดภัยมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ภาพที่ 4.1 ภาพแสดงพัฒนาการของร่างกาย

2.2 พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotion Development) อารมณ์ของเด็กในวัยนี้ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าอารมณ์ โกรธมีมากกว่าอารมณ์อื่นๆ เพราะเป็นระยะที่เด็กพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง พยายามฝึกฝนตนเองเพื่อให้สามารถช่วยตนเองทางสมรรถภาพของร่างกาย แต่เด็กไม่สามารถทำตามใจตนเอง สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ช่วยทำให้เด็กโกรธได้ง่ายๆ ผลที่ตามมาก็คือ ความหงุดหงิด ฉุนเฉียว โยเย เด็กอาจแสดงอารมณ์โกรธออกมาหลายวิธีเช่น ร้องไห้ ทูบตี ไม่สบาย เป็นต้น

อารมณ์กลัวเกิดมากเป็นอันดับสองรองจากอารมณ์โกรธ อารมณ์กลัวเกิดจากสาเหตุต่างๆ เช่น ความไม่เข้าใจสิ่งแวดล้อม การหลอกหรือขู่ของผู้ใหญ่ หรืออาจจะเกิดจากประสบการณ์ที่เด็กได้รับโดยตรงก็ได้ เช่น ความมืด การถูกทิ้งให้อยู่คนเดียวตามลำพัง เด็กแสดงอารมณ์กลัวออกมาโดยวิธี ร้องไห้จ้า หนีให้ผู้ใหญ่อุ้ม ไม่รับประทานอาหาร เป็นต้น

อารมณ์อยากรู้อยากเห็นเป็นอีกอารมณ์หนึ่งที่มีค่อนข้างมาก เกิดจากความต้องการรู้จักสิ่งแวดล้อม อารมณ์ประเภทนี้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาสติปัญญา ถ้าบิดามารดาส่งเสริมให้ถูกวิธีจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางด้านสติปัญญาได้

การส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ ผู้เลี้ยงดูไม่ควรปล่อยให้เด็กอยู่ในอารมณ์โกรธนานๆ เพราะจะ

ทำให้เด็กที่เติบโตขึ้นเป็นคนที่ไม่เอาเรื่อง ฉุนเฉียว โกรธง่าย ควรสนองความต้องการของเด็กตามความเหมาะสม และไม่ควรหลอกเด็กให้กลัวโดยไม่มีเหตุผล หรือขู่กรรโชกเด็กให้กลัว เพราะจะทำให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นคนที่กลัวง่าย ตกใจง่าย หวาดระแวงเป็นผลกระทบต่อบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต เมื่อเด็กสงสัยซักถามผู้ใหญ่หรือบิดามารดาเพราะความอยากรู้อยากเห็น ไม่ควรคิดว่าเด็กจะทำให้เด็กไม่กล้าซักถามอะไรอีกต่อไป ซึ่งไม่ช่วยให้เด็กได้ศึกษาสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ทั้งยังไม่ได้ตอบสนองความต้องการในด้านความอยากรู้อยากเห็นของเด็กด้วย นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมอารมณ์รื่นเริงยินดีให้กับเด็ก เพราะอารมณ์นี้จะช่วยส่งเสริมให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพจิตที่ดี การส่งเสริมทำได้โดยการสัมผัสอุ้มชู หอมก๊อโล่ เล่นกับเด็ก หรือส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่เด็กชอบ

2.3 พัฒนาการทางสังคม (Social Development) หมายถึง พฤติกรรมที่เด็กสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ตั้งแต่ บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู ขยายออกไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว บุคคลอื่นๆ ในชุมชน ในโรงเรียนและในสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิก แบบพฤติกรรมสังคมมีหลายอย่าง เช่น ก้าวร้าว นุ่มนวล เยือกเย็น รุ่มร้อน เก็บตัว ชอบสังคม คบคนง่าย คบคนยาก ชอบโทษผู้อื่น ชอบโทษตนเอง ชอบวางอำนาจใส่ผู้อื่น ชอบเป็นผู้นำ ชอบเป็นผู้ตาม เปลี่ยนแปลงง่าย เปลี่ยนแปลงยาก ไม่ยอมใครง่ายๆ ยอมให้ผู้อื่นง่ายๆ ชอบเอาเปรียบ ชอบนิทา ชอบต่อสู้ ฯลฯ

พฤติกรรมทางสังคมของแต่ละบุคคลจะแสดงออกอย่างไร ขึ้นอยู่กับอิทธิพลต่างๆ หลายประการ ที่บุคคลเรียนรู้และได้รับในวัยทารก เช่น 1. ความรู้สึกที่เกิดขึ้นขณะที่เด็กได้รับอาหาร การได้รับอาหารเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับเด็กในวัยนี้ พรอยด์เชื่อว่า ความสุขของคนในระยะนี้อยู่ที่การได้กินอาหาร ดังนั้นถ้าเด็กไม่มีความสุขอย่างเพียงพอเกี่ยวกับการกินอาหาร จะกระทบกระเทือนไปถึงการพัฒนารทางสังคมและพัฒนารทางอารมณ์ด้วย 2. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ภายในบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในบ้านทั้งในแง่ดีและไม่ดีจะเป็นรอยประทับไว้ในจิตใจของเด็ก โดยที่เด็กไม่รู้สึกรู้สิดและไม่สามารถใช้สติปัญญาเลือกเฟ้น เด็กจะเรียนและเลียนแบบความสัมพันธ์เหล่านี้ไปปฏิบัติในชีวิตอนาคต 3. การฝึกหัดให้เด็กรู้จักเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นรากฐานที่สำคัญของพฤติกรรมทางสังคมในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น 4. การฝึกให้เด็กได้เรียนรู้ รับรู้ และเข้าใจเรื่องมารยาทสังคม ค่านิยม (Value) และจรรยา (Moral) เป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้บุคคลมีชีวิตทางสังคมอย่างมีความสุข

การส่งเสริมพัฒนารทางสังคม ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมพัฒนารทางสังคม เด็กที่ได้รับความรักความอบอุ่นจากบิดามารดาอย่างเพียงพอจะเรียนรู้ในการที่จะรักบุคคลอื่นด้วย บิดามารดาควรจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้มีประสบการณ์ทางสังคมมากขึ้น ได้มีโอกาสสมาคมกับผู้อื่น ได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่น จะทำให้เกิดผลดีต่อการพัฒนารทางสังคม นอกจากนี้บิดามารดาควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในการแสดงมารยาททางสังคม เช่น การทักทาย การต้อนรับแขก รวมทั้งมารยาทที่พึงปรารถนาในสังคมทุกประเภท

2.4 พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development) พัฒนาการทางสติปัญญาไม่ว่าในวัยใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการคือ 1. พื้นฐานทางสติปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ 2.

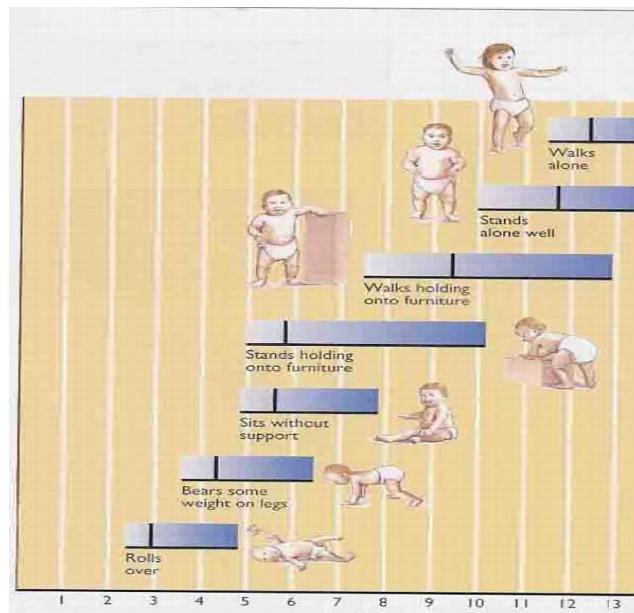
โอกาสที่เด็กจะได้เรียนรู้ 3. สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก นอกเหนือจากปัจจัยที่กล่าวมาแล้ว สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาสติปัญญาได้แก่ 1. โอกาสที่เด็กจะได้เล่น เพราะการเล่นช่วงส่งเสริมความเข้าใจสิ่งแวดล้อม ดังคำกล่าวที่ว่า การเล่นคือการเรียน (Playing is Learning) 2. ความสามารถที่จะเข้าใจภาษาและใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจ 3. พัฒนาการของกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัส (Sensory motor) เพราะระยะนี้เด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยอาศัยกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสเป็นสื่อเป็นส่วนใหญ่ การที่เด็กได้มีโอกาสตะแคงเห็น ได้ยิน วัตถุที่ให้การเรียนรู้ จะช่วยพัฒนาสติปัญญาอย่างมาก

การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านนี้จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ จึงควรจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสมอง ผู้เลี้ยงดูควรจัดหาของเล่นให้เด็กให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก ของเล่นนอกจากจะให้ความเพลิดเพลินแล้ว เด็กยังสามารถเรียนรู้หลายๆ อย่างจากของเล่นนั้นๆ เช่น เรียนรู้เกี่ยวกับรูปฟอร์มต่างๆ เช่น รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยม รูปวงกลม เป็นต้น ซึ่งความรู้เหล่านี้ก็คือความรู้ขั้นพื้นฐานของวิชาคณิตศาสตร์นั่นเอง นอกจากความรู้เกี่ยวกับรูปฟอร์มต่างๆ แล้ว เด็กยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับขนาด เช่น ใหญ่-เล็ก จำนวนและสีของสิ่งเหล่านั้นว่ามีจำนวนมากน้อยเท่าใดและมีสีอะไรบ้าง ฉะนั้นในการหาซื้อของเล่นให้เด็ก บิดามารดาจึงควรหาซื้อของเล่นชนิดของเล่นเพื่อการศึกษา (Educational Toys) เพื่อสนองความต้องการอยากรู้อยากเห็นและยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา

2.5 พัฒนาการทางภาษา (Speech Development) ทารกแรกเกิดใช้การร้องไห้ การทำเสียง

ที่ยังไม่เป็นภาษาเป็นเครื่องสื่อความหมาย การพูดภาษาของเด็กขึ้นอยู่กับความพร้อมและวุฒิภาวะของอวัยวะต่างๆ ที่ใช้ในการพูด การฝึกในการพูดภาษาของเด็กอาศัยการเรียนรู้และการเลียนแบบ เด็กจึงเริ่มเข้าใจภาษาของบุคคลที่พูดให้ตนฟังรู้เรื่องก่อน เมื่อเข้าใจแล้ว หัดเรียนและเลียนพูดตามจนกระทั่งพูดได้กว่าจะพูดเป็นภาษาได้อย่างผู้ใหญ่ที่กินเวลาถึงประมาณ 6 ขวบ

การส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา บิดามารดาหรือผู้ปกครองควรจะสอนให้เด็กเริ่มต้นพูดด้วยคำง่ายๆ ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูจะต้องพูดให้ชัดเจนเพื่อเป็นตัวอย่างที่ถูกต้องให้กับเด็ก นอกจากการสอนให้รู้จักคำต่างๆ แล้ว บิดามารดาควรจะพูดกับเด็กบ่อยๆ ควรตอบคำถามที่เด็กถามง่ายๆ สั้นๆ ใช้คำศัพท์ให้เหมาะสมกับวัยเด็ก นอกจากนี้แล้วการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษายังส่งเสริมได้หลายๆ ทางด้วยกัน เช่น เล่นนิทานสนุกๆ ให้เด็กฟัง เหย่งกล่อมก่อนเข้านอน อ่านหนังสือเด็กให้ฟัง สอนให้ร้องเพลงเด็กและทำท่าประกอบง่ายๆ เป็นต้น

ที่มา : Bernstein. 1999 : 330

(อายุเป็นเดือน)

ภาพที่ 4.2 แสดงพัฒนาการในการเคลื่อนไหวทางกาย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการวัยทารก

ทฤษฎีพัฒนาการความต้องการทางเพศและบุคลิกภาพ (Freud's Psychosexual & Personality Development) ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud:1856-1936) เป็นนักจิตวิทยาผู้นำของกลุ่มจิตวิเคราะห์ที่มีชื่อเสียง เสนอแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการไว้ว่า “พัฒนาการความต้องการทางเพศและบุคลิกภาพของบุคคลต้องอาศัยการพัฒนาที่ต่อเนื่องอย่างเป็นลำดับขั้น จนกลายเป็นบุคลิกภาพที่ถาวรในที่สุด” โดยเฉพาะช่วงแรกเกิดถึงห้าปี ซึ่งได้กล่าวถึงพัฒนาการช่วงวัยทารกไว้ด้วย ฟรอยด์ให้ความสำคัญต่อการสร้างบุคลิกภาพอย่างมากเรียก ะยะนี้ว่า ะยะวิกฤต (**crisis period**) ฟรอยด์อธิบายว่า เด็กทุกคนเกิดมาพร้อมกับความต้องการที่จะแสวงหาความสุขและความพึงพอใจ (pleasure principle) ให้กับตนเองโดยอาศัยอวัยวะบางส่วนของร่างกายที่มีความไวต่อความรู้สึกในการตอบสนองความสุข ฟรอยด์ ได้กำหนดขั้นตอนของการพัฒนาบุคลิกภาพไว้ 5 ะยะ 1) ะยะปากหรือขั้นความสุขอยู่ที่ปาก (Oral Stage) เกิดขึ้นกับเด็กที่มีอายุแรกคลอด-2ปี เป็นระยะที่ปากเป็นบริเวณที่ไวต่อการตอบสนองความสุข เด็กใช้ปากเพื่อสร้างความสุขและความพึงพอใจให้กับตนเองด้วยการดูด กัด อม เช่น ดูนม กัดแทะของเล่น ดูนมนี้ เล่นน้ำลายและ ทำเสียงต่าง ๆ ถ้าเด็กคนใดได้รับการตอบสนองระยะปากของตนตามความเหมาะสม เมื่อโตขึ้นจะมี บุคลิกภาพจะเป็นปกติในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กถูกขัดขวางการแสวงหาความสุขโดยการใช้ปากเช่น ต้องร้องอยู่นานกว่าจะได้

คุณนม ถูกบังคับให้หย่านมเร็วจนเกินไป คุณนมไม่เพียงพอ ลูกงโทษเมื่อเอาของเข้าปาก เป็นต้น ทำให้พัฒนาการระยะนี้ของเด็กขาดความสมบูรณ์ เกิด การติดตรึงหรือติดชะงักกับระยะปาก (oral fixation) มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลในระยะเวลาต่อมา และแสดงพฤติกรรมชดเชยระยะปากให้กับตนเองเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่ โดยแสดงพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับปาก เช่น เป็นคนช่างพูด ชอบกินของจุจกจิ ดินบุหรี กัดเล็บ นินทาว่าร้าย ชอบพูดจาหาเรื่องกับผู้อื่นได้ง่ายหรือแม้กระทั่ง การชอบใช้ปากในการทำ กิจกรรมทางเพศ (oral sex) เป็นต้น บุคลิกภาพเช่นนี้เรียกว่า Oral Personality

พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของเพียเจต์ (Stage of Cognitive Development) เพียเจต์ กล่าวถึงพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของมนุษย์เกี่ยวข้องกับพัฒนาการช่วงวัยทารกดังนี้ พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของมนุษย์จะเป็นไปตามลำดับขั้นเปลี่ยนแปลง ข้ามขั้นไม่ได้ แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้คือ
ระยะที่ 1 ระยะประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (The Sensori-motor Period) วัยนี้เป็นวัยที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ในระยะประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว แบ่งออกเป็นอีก 6 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นปฏิกิริยาสะท้อน (Reflexive) แรกเกิด-1 เดือน เป็นวัยที่เด็กทารกอาศัยปฏิกิริยาสะท้อนทางร่างกายหรือประสาทอัตโนมัติที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด คือ การดูดการกลืนการร้องไห้ การจับอวัยวะ การเคลื่อนไหวของแขน ลำตัวหรือศีรษะ และพยายามที่จะปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น คุณนมจากนมของแม่ คุณนมขวด เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ขั้นพัฒนาการอวัยวะเคลื่อนไหวด้านประสบการณ์เบื้องต้น (Primary Circular Reactions) มีอายุ 1-3 เดือน วัยนี้ทารกมักแสดงพฤติกรรมง่าย ๆ และทำ ซ้ำ ๆ กันโดยไม่เบื่อกิจกรรมสะท้อน เช่น กำมือและแบออกซ้ำ ๆ กันหรือคลา ผ้าที่คลุมตัวซ้ำ ๆ กัน มีการทำงานที่ประสานกันของอวัยวะร่างกาย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างมือกับปาก เช่น การดูดนิ้วจนเป็นนิสัย ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงปราศจากจุดมุ่งหมาย ความสนใจของเด็กมักจะอยู่ที่ความเคลื่อนไหว แต่ไม่ใช่ผลของความเคลื่อนไหว

ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาเคลื่อนไหวโดยมีจุดมุ่งหมาย (Secondary Circular Reaction) มีอายุ 4-6 เดือน เป็นขั้นแรกที่เด็กทารกแสดงพฤติกรรมโดยมีด้วยความตั้งใจหรือมีจุดมุ่งหมาย เด็กจะเริ่มทำ พฤติกรรมซ้ำ เพราะสนใจในผลของพฤติกรรม เช่น เด็กจับสายระโยงระยางเหนือศีรษะแล้วเกิดเสียงดัง เด็กมักจะทำซ้ำอีกครั้งเพราะสนใจเสียงที่เกิดขึ้น ซึ่งในขั้นนี้เด็กจะทำพฤติกรรมซ้ำ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเขาเอง

ขั้นที่ 4 ขั้นพัฒนาการประสานของอวัยวะ (Coordination of Secondary Reactions) มีอายุ 7-10 เดือน ขั้นนี้เด็กเริ่มที่จะแก้ปัญหาอย่างง่าย ๆ โดยใช้พฤติกรรมในอดีตที่ผ่านมาช่วยในการแก้ปัญหาเด็กเริ่มหาของที่ซ่อนไว้ได้ เช่น การผลักหมอนเพื่อเอาตุ๊กตาที่ซ่อนไว้ เด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับความมีตัวตนของวัตถุ (Object Permanence) เริ่มรู้ว่าตนเองเป็นส่วนอิสระ สามารถที่จะแยกสิ่งที่ตนต้องการและไม่ต้องการ ออกจากกัน สามารถเลียนแบบหรือเลียนการเคลื่อนไหวจากผู้อื่น

ขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนาการความคิดริเริ่มแบบลองผิดลองถูก (Tertiary Circular Reactions) อายุ 11-18 เดือน ขั้นนี้เด็กเริ่มต้นแสวงหาปัญหาใหม่ ๆ และใช้วิธีแก้ปัญหาคือการทดลองพฤติกรรมแบบลองผิดลองถูก (Trial and Error) สนใจผลของพฤติกรรมใหม่ ๆ มักจะลองทำ หลาย ๆ แบบและสนใจผลที่เกิดขึ้น เช่น การทดลองใช้แขนทำ มุมต่าง ๆ โยนกล่องสบู่หลาย ๆ แบบ และดูการตกในท่าต่างๆ

ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสังคมของอีริกสัน (Erikson's Psychosocial Theory) ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน กล่าวถึงพัฒนาการวัยทารกดังนี้ ความรู้สึกไว้วางใจและความรู้สึกไม่ไว้วางใจ (Trust VS Mistrust) เด็กแรกเกิดถึง 1 ปี อยู่ในช่วงวัยทารก เมื่อคลอดออกมาเด็กในวัยนี้ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนใกล้ชิด เนื่องจากเป็นวัยที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ถ้าเด็กได้รับอาหาร น้ำ ความรัก ความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสมจากพ่อแม่จะมีความรู้สึกไว้วางใจสังคม เห็นความสำคัญของการพึ่งพาสังคม และทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กถูกทอดทิ้งและได้รับการตอบสนองไม่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ จะเกิดความรู้สึกไม่ไว้วางใจสังคม มองสังคมในแง่ร้าย ไม่เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม กลายเป็นผู้หลีกเลี่ยงสังคมได้

การส่งเสริมพัฒนาการวัยทารก

การพัฒนาการในระบบต่างๆ ของทารกก็จะค่อยๆ ดีขึ้นกว่าตอนแรกเกิด ความสมบูรณ์ของระบบประสาทจะค่อยๆ พัฒนาโดยสังเกตได้จากทารกสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวได้ดีขึ้นตามลำดับ ผู้ดูแลควรมีการประเมินพัฒนาการทารกอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่จะได้ตรวจสอบสัญญาณเตือนถึงพัฒนาการล่าช้า การประเมินพัฒนาการสามารถแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ตามเครื่องมือการประเมินพัฒนาการ Denver Developmental Screening Test (DDST) ได้แก่ (1) ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (2) ด้านภาษา (3) ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว และ (4) ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง ดังนี้

1. ด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ เป็นพัฒนาการที่ควบคุม ท่าทาง การเคลื่อนไหวของศีรษะ ลำตัว แขนขา ทำให้ทารกพลิกคว่ำหงาย นั่ง คลาน ยืนและเดินได้
2. ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและการปรับตัว รวมไปถึงการรับรู้และการมองเห็น กล้ามเนื้อมัดเล็กจะมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กับกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ทั้งนี้ การประเมินต้องอาศัยการสังเกตจากผู้ดูแล เพื่อจะได้มีการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสม ส่วนในการปรับตัวของทารกก็จะสัมพันธ์กับการพัฒนาการด้านต่างๆ เช่น เมื่อทารกอายุ 4 เดือน ทารกจะสามารถยกศีรษะตั้งขึ้นได้ 90 องศาหรือที่เรียกว่า ชันคอได้ และสามารถจับของใส่ปากได้ การปรับตัวของทารกคือ ทารกก็จะเริ่มมองตามวัตถุที่เคลื่อนไหวช้าๆ ได้และเริ่มคว้าสิ่งที่มีมองเห็น เป็นต้น
3. ด้านภาษา เสียงที่ทารกเปล่งออกมาก็ถือเป็นการสื่อสารชนิดหนึ่ง จะมีอารมณ์หลายประเภท แต่อารมณ์โกรธมีมากเป็นส่วนใหญ่และอารมณ์กลัวจะรองลงมาจากการไม่เข้าใจสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นก็มีอารมณ์เบิกบานที่แสดงว่าทารกมีพัฒนาการด้านร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์อารมณ์รักทารกจะตอบสนอง

อารมณ์รักกับบุคคลใกล้ชิดที่เอาใจใส่สนใจความต้องการของเขาแสดงความรักต่อเขาเล่นกับเขาทารกจะเริ่มมีอารมณ์รักผู้อื่นเมื่ออายุ 6 เดือนและเมื่ออายุ 2 ปีทารกจะรู้สึกรักตัวเองและของเล่นที่เป็นสมบัติของตัวเอง โดยแสดงออกโดยการอยากอยู่ใกล้หรือเดินไปใกล้บุคคลที่ตนเองรัก การกอดรัดจับตามมือเป็นต้นอารมณ์ของทารกจะเกิดขึ้นเร็วหายไปเร็วแสดงอารมณ์อย่างเต็มที่เมื่ออารมณ์นั้นผ่านไปก็จะลืมและไม่คิดค้างใดๆ บุคคลแรกที่สามารับรู้อารมณ์ทารกได้เป็นคนแรกคือมารดา ดังนั้นการพัฒนาอารมณ์ให้ทารกเป็นแบบใด ขึ้นกับมารดาเป็นสำคัญ

4. ด้านสังคมและการช่วยเหลือตนเอง ในช่วงแรกเกิดถึง 1 ปี เป็นช่วงที่มีการประสานงานการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ได้ดีกว่ากล้ามเนื้อมัดเล็กและเริ่มมีการทำงานของกล้ามเนื้อตากับมือประสานกัน ผู้ดูแลควรเปิดโอกาสให้ทารกจับต้องวัตถุต่างๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาการของเด็กได้ดี เช่น ในระหว่างการให้นมควรเปิดโอกาสให้ทารกใช้มือน้อยๆ สำรวจสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวโดยการจับขวดนมหรือนิ้วมือมารดา เป็นต้น

บทบาทผู้ดูแลในการส่งเสริมพัฒนาการวัยทารก

การสร้างเสริมสุขภาพทารกเป็นกระบวนการในการเพิ่มความสามารถของผู้ดูแลทารกในการควบคุมดูแลและพัฒนาสุขภาพของทารกให้ดีขึ้น ไม่เป็นโรค อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด มีความสุข อารมณ์แจ่มใส มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นเหมาะสมตามวัย อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ในการดูแล ทารกยึดหลักการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน การส่งเสริมพัฒนาการเป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพทารกซึ่งประกอบด้วย

1. การส่งเสริมการเจริญเติบโตและภาวะโภชนาการ

นอกจากการเน้นเรื่อง การได้รับอาหารที่เพียงพอกับความต้องการซึ่งประมาณ 120 –150 แคลอรีต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัมและการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้ว ในด้านพัฒนาการควรส่งเสริมให้ทารกได้ฝึกหัดการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการรับประทานอาหาร เช่น การถือแก้วน้ำเอง การตักอาหารกินเอง โดยเฉพาะช่วง 8 – 9 เดือนทารกชอบใช้มือในการสำรวจ หยิบ จับอาหารใส่ปาก อาจจะเลอะเทอะไปบ้างแต่ควรเปิดโอกาสให้ ทารกได้ ทดลอง การหย่านมแม่หรือนมขวดเป็นประเด็นหนึ่งที่มีผลกระทบต่อพัฒนาการของทารก การหย่านมทำได้ไม่ยากหากมีการเตรียมการที่ดี เริ่มต้นจากการฝึกดื่มน้ำจากแก้วเมื่อประมาณ 6 เดือน การหย่านมแม่เมื่อเด็กโต 2 ปี จะยิ่งง่ายเพราะเริ่มอธิบายให้เด็กเข้าใจได้บ้าง โดยหลักการคือ ต้องค่อยเป็นค่อยไป ค่อยๆ ลดจำนวนมือที่ดูนมแม่ลง เปลี่ยนเป็นดื่มจากขวดหรือจากแก้วแทน ส่วนการหย่าขวดนมก็ควรเริ่มเมื่ออายุประมาณ 1 ปี เพื่อป้องกันฟันผุ ทารกส่วนใหญ่จะชอบดื่มนมจากแก้วเพราะได้จับยกแก้วเองอย่างอิสระทำให้สามารถควบคุมการดื่มนมและกลืนได้ ช่วงแรกๆ อาจเล่นเลอะเทอะบ้าง ควรให้โอกาสฝึกและปรบมือให้รางวัลเมื่อทำได้สำเร็จ ทั้งนี้ ควรหลีกเลี่ยงการใช้อาหารเป็นรางวัล การดูแลทารกระหว่างฟันขึ้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะผู้ดูแลที่ไม่มีความรู้ อาจกังวลและไม่สามารถช่วยเหลือทารกได้ ทารกที่ฟันขึ้นจะมีน้ำลายมาก ชอบเอามือหรือสิ่งของต่างๆเข้าปากหรืออาจกัด

ผู้ดูแล รับประทานอาหารได้น้อยลง บางคนอาจมีไข้ ร้องไห้แฉะ ซึ่งอาการดังกล่าวจะเป็นอยู่เพียง 2 – 3 วัน การช่วยเหลือผู้ดูแลคือ ทำความสะอาดปากฟันของทารกตามปกติ เก็บของเล่นที่แข็งเพราะทารกอาจกัด ทำให้เหงือกอักเสบได้ อาจหาของเล่นสำหรับกัดให้ทารกซึ่งปัจจุบันมีพลาสติกนิ่มรูปต่างๆ ที่ด้านในจะมีน้ำอยู่ เป็นชนิดที่กัดได้ไม่มีอันตราย (teething ring) อาจนำไปแช่เย็นและให้เด็กกัดเล่นได้

2. การส่งเสริมพัฒนาการผ่านกิจกรรมการเล่น

การเล่นและการอุ้ม ด้วยความรักและถนอม การสัมผัส ในการเคลื่อนไหวเป็นการกระตุ้น ที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทารกและยังเป็นการแสดงความรัก ความอบอุ่นจากผู้ดูแลได้ ในปัจจุบันมีการนวดเพื่อให้เกิดการผ่อนคลาย ทำให้ เด็กมีความสุขและช่วยให้นอนหลับได้สนิท ผู้ดูแลสามารถเล่นกับทารกได้ในขณะให้นม อาบน้ำ สถานที่ที่ผู้ดูแลเด็กควรมีเบาะกว้างพอที่ทารกสามารถนอนหรือกึ่งตัว ไปมาได้ มีของเล่นที่ไม่จำเป็นต้องมีจำนวนมากแต่ควรเป็นของเล่นตามวัย หรือพัฒนาการของทารก

3. การปลอบโยนและแปลความหมายของการร้องไห้

ผู้ดูแลควรมีความรู้ เรื่อง Infant states เพื่อจะได้ทราบว่าควรดูแลทารกอย่างไรเมื่อทารกอยู่ใน states ต่างๆ ต้องอ่านสื่อสัญญาณที่ทารกแสดงออก ในระยะ 3 เดือนแรกการร้องไห้ เป็นภาษาที่แสดงออกถึงสิ่งที่ทารกต้องการ ทารกร้องไห้มีความหมายคือ ร้องเพราะหิว (hunger cries) ทารกจะร้องและดงขึ้นเรื่อยๆ ร้องเพราะไม่สุขสบายคือ เปียก เย็น กลัว (upset cries) และร้องเพราะเจ็บ (pain cries) ร้องเสียงแหลม ทารกในระยะ 3 เดือนแรกอาจมีอาการร้องไห้ไม่มีสาเหตุหรือ โคลิค (colic) เป็นอาการร้องไห้อย่างรุนแรง มีเสียงร้องที่ต่างจากเสียงร้องในภาวะอื่น ๆ คือ ร้องไห้ด้วยความเจ็บปวดหรือแผดเสียง ที่ทำให้เสียงร้องมีเสียงสูงและดังมากกว่าเสียงร้องในภาวะอื่น มีอาการแขนขาเกร็ง ร้องกวนหรือร้องไห้เกิน 3 ชั่วโมงต่อวัน ระยะเวลาร้องนาน อาการรุนแรงเกิดขึ้นทันทีทันใด ในช่วงระยะเวลาเดิมๆ ทุกๆ วัน ช่วงเวลาที่พบบ่อยคือ 18.00 – 22.00 น.และมีอาการมากกว่า 3 วันต่อสัปดาห์ และเป็นนานกว่า 3 สัปดาห์ ทารกมีน้ำหนักเพิ่มปกติและปกติทุกอย่างเมื่อไม่มีอาการปวดท้องไม่มีวิธีการใด ๆ ที่จะปลอบให้ทารกสงบได้ แต่มักหายเองเมื่อทารกอายุครบ 3 เดือนซึ่งสาเหตุที่แท้จริงยังไม่ทราบแต่มีการตั้งข้อสังเกตว่าอาจเกิดจากอาการปวดท้องจากคุณนมและลมเข้าไปมากทำให้ท้องอืดหรือได้อาหารบางชนิด โดยเฉพาะที่มีส่วนประกอบจำพวกแป้งสูงซึ่งมีผลให้ มีลมในท้องมากมีผลให้ ท้องอืดและแน่นท้อง หรือแพ้โปรตีนของนมวัวพบบ่อยในครอบครัวที่มีบุตรคนแรก แนวทางการแก้ไข คือ การแก้ไขอาการท้องอืด จับให้ทารกเรอภายหลังการให้นมอย่างปล่อยให้ทารกร้องนานโดยเบี่ยงเบนความสนใจเมื่อทารกร้องไห้ ในขณะที่ทารกร้อง การวางทารกให้นอนคว่ำวางบนตักคุณแม่หรือบนกระเป๋าน้ำอุ่นอาจช่วยบรรเทา อุ้มทารกโดยวางลำตัวโดยเฉพาะอกท้องที่ท่อนแขน ตะแคงใบหน้า ซึ่งทำอ้อมดังกล่าวจะกดที่ท้องช่วยให้ทารกกายลมและเรอเอาลมออกมาได้ หากใช้นมผสมต้องอุ้มทารกให้ลำตัว ศีรษะสูงและถือขวดนมให้น้ำนมเต็มจุกนมตลอดเวลา เพื่อป้องกันการกลืนลม หากให้นมวัวให้พิจารณาจุกนมวัว หากพบในทารกที่เลี้ยงนมแม่อย่างเดียวและคุณแม่ดื่มนม

ให้คุณแม่ที่ดื่มนม พยายามถามประวัติอาหารของคุณแม่ที่อาจเป็นสาเหตุ ลดความเครียดในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีสาเหตุของการร้องที่เปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการ เช่น ร้องกวนเมื่อฟันเริ่มขึ้น ร้องกลัวคนแปลกหน้า ร้องเพราะกลัวการแยกจากมารดาการปลอบโยนสามารถทำได้หลายวิธีที่ทำให้ร่างกายทารกสัมผัสที่อบอุ่นช่วยให้ทารกรู้สึกสุขสบายและปลอดภัย(1) การอุ้ม พบว่าทารกที่ผู้ดูแลอุ้มอย่างน้อย 3 ชั่วโมงต่อวันร้องไห้กวนแงได้น้อยกว่าทารกที่ไม่ได้รับการอุ้ม (2) การเคลื่อนไหวหรือโยกเป็นจังหวะ (3) การห่อตัวด้วยห่มบางๆ ช่วยให้การสะอึกซึ่งอาจเหมาะกับทารกในช่วง 2 – 3 สัปดาห์แรกเกิด (4) การปลอบโยนด้วยน้ำเสียงที่อ่อนโยน เป็นจังหวะใช้เสียงซ้ำ ๆ ที่คล้ายกับเสียงที่ทารกได้ยินตอนอยู่ในท้องแม่อาจเป็นเพลงหรือเสียงที่เกิดจากสิ่งที่อยู่รอบตัวทารก (เช่น เสียงน้ำตก ทะเล เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่นหรือเครื่องเป่าผม) (5) การได้ดูด (comfortsucking) อาจเป็นจุดนมปลอม นิ้วมือของตนเอง (6) การนวด นอกจากจะช่วยให้ทารกสุขสบายแล้วยังส่งผลดีในเรื่องการย่อย การดูดซึม (7) วางหมอนข้างนุ่มๆ หรือสิ่งของที่ทารกคุ้นเคยไว้ใกล้ตัว (loving touch)(8) คงแบบแผนกิจกรรมที่ทำประจำวัน เช่น อาบน้ำและร้องเพลงกล่อมก่อนนอนทุกวัน (9) หากทารกร้องนานๆ ปลอบด้วยวิธีการต่างๆแล้วไม่ดีขึ้นอาจลองสับเปลี่ยนผู้ดูแลชั่วคราวเพื่อให้ผู้ดูแลหลักได้พักบ้าง (10) หากปลอบด้วยวิธีการต่างๆ แล้วไม่ดีขึ้น บางครั้งเมื่อปล่อยให้ทารกได้ร้องทารกอาจสงบได้เอง(release tension and self-soothing)

4. การส่งเสริมการนอนหลับพักผ่อน

การนอนหลับเป็นอีกประเด็นที่มีความสำคัญ ต่อทารกในระยะแรกเกิดจะใช้เวลาในการนอนหลับนาน 19 – 20 ชั่วโมงต่อวันยังไม่ค่อยเข้าใจเวลากลางวันหรือกลางคืน ทารกตื่นจะทุก 2 – 3 ชั่วโมงเพื่อร้องไห้ คุณนมและระยะห่างของเวลาตื่นจะค่อยๆ ห่างไปเรื่อยๆ การส่งเสริมการนอนหลับ โดยการสังเกตพฤติกรรมทารกว่าง่วงนอนหรือยัง (tried signs) เช่น การหาว การร้องกวน ไม่ยอมเล่นและไม่สนใจสิ่งรอบตัว ทารกส่วนใหญ่จะหลับหลัง จากที่อ้อม การช่วยเหลือให้ทารกหลับได้ง่าย เช่น การอุ้มการโยก การร้องเพลงกล่อมการสัมผัสเบาๆ การห่อตัว ดูแลอุณหภูมิสิ่งแวดล้อมและการถ่ายเทอากาศ และการลดสิ่งรบกวนต่างๆ

5. การส่งเสริมพัฒนาการภาษาและสังคมผ่านอ่านหนังสือ

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษาซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการด้านสังคมต่อไป การเลือกนิทานสำหรับทารกช่วง 0 – 6 เดือน ควรเป็นหนังสือที่มีรูปภาพขนาดใหญ่ มีสีสันสวยงาม แข็งแรงเปิดง่าย อาจเป็นกระดาษแข็ง เป็นแบบผ้าไหมหรือพลาสติกกันน้ำซึ่งสามารถนำไปอ่านในห้องน้ำขณะอาบน้ำได้ และสะดวกในการทำความสะดวกด้วย ทารก 6 – 12 ปี ควรเลือกหนังสือที่มีรูปเล็กๆ หรือสิ่งของรูปร่างที่ทารกคุ้นเคย เช่น ลูกบอล ขวด หากมีลักษณะที่แสง เสียง สัมผัส กลิ่น

6. การสร้างสายสัมพันธ์และความผูกพัน (Bonding & Attachment)

สัมพันธภาพนั้นไม่ได้หมายถึงทางร่างกายเท่านั้นแต่หมายถึง ทั้งทางอารมณ์และสังคมด้วยความผูกพันมี 2 แบบคือ ความผูกพันที่มั่นคงและความผูกพันที่ไม่มั่นคง พฤติกรรมของผู้ดูแลที่ส่งเสริมความผูกพันที่มั่นคงได้แก่ ความไวต่อการรับรู้และตอบสนองพฤติกรรมทารก วิธีการดูแลแน่วแน่และมั่นคง

(ไม่มีอารมณ์แปรปรวน) การพูดด้วยน้ำเสียงอ่อนโยน การคำนึงถึงความเป็นบุคคลของทารกและอุ้ม สัมผัสทารกด้วยใจและความรัก ส่วนทารกก็จะตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้ดูแลด้วยการสำรวจสิ่งแวดล้อมกลับมาหา ตามหาหากเจ็บ ร้องไห้ หรือต้องการความช่วยเหลือ ขอมท ตามเมื่อถูกร้องขอ การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมสัมพันธภาพ นอกจากนี้ผู้ดูแลอาจมีกิจกรรมในการสร้างสัมพันธภาพกับทารกผ่านการสนทนา กิจกรรมการเล่น การอ่านหนังสือ ซึ่งพบว่าทารกที่ที่ได้รับการดูแลและมีสัมพันธภาพที่ดีมีผลต่อพัฒนาการในวัยต่อมา มาทั้งด้านการจัดการกับอารมณ์ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ทั้งเพื่อนและครูในสังคม ส่วนด้านสติปัญญาและการเรียน พบว่า ส่งผลต่อทักษะในการแก้ไขปัญหา เพิ่มความมั่นใจ มีแรงจูงใจในการอยากเรียนรู้

7. การส่งเสริมการมีระเบียบวินัย

บางครั้งอาจพบอารมณ์ฉุนเฉียวซึ่งเกิดได้จากหลายเหตุผลและข้อมูลทางด้านจิตวิทยาได้ยกตัวอย่างสาเหตุที่น่าสนใจไว้คือ ทารกอายุ 6 – 7 เดือน สามารถแยกแยะพ่อแม่จากคนแปลกหน้าได้ดังนั้นทารกจึงต้องการอยู่กับพ่อแม่ตลอด 24 ชั่วโมง ไม่ต้องการอยู่กับคนแปลกหน้าแม้ว่าจะเป็นผู้ที่สนิทก็ตาม การที่มีคนแปลกหน้ามาอุ้มจึงทำให้ทารกรู้สึกไม่ปลอดภัย แต่เมื่ออายุ 7 – 9 เดือนเริ่มเข้าใจการรอคอยหากอธิบายเหตุผล การเปลี่ยนแปลงทางสรีระก็เป็นอีกสาเหตุ ทารกมักร้องงอแงเมื่อฟันกำลังขึ้น และในทารกบางรายที่กำลังพยายามจะลองสิ่งใหม่ เช่น การตั้งไข่หรือการยืน ทารกกลัวล้มแต่ก็ต้องการลองจึงทำให้ทารกมีอารมณ์ฉุนเฉียวได้เช่นกัน ซึ่งผู้ดูแลควรคำนึงอยู่เสมอว่าทารกยังอยู่ในระหว่างการพัฒนาต้องใช้ความละเอียดอ่อนเพื่อช่วยทารกในการเปลี่ยนแปลงหรือสำรวจสิ่งใหม่ๆ อย่างราบรื่นทารกยังไม่สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดที่ควรทำหรือไม่ควรทำ ควรเปิดโอกาสให้ทารกได้สำรวจเพื่อการเรียนรู้ภายใต้การสอดส่องดูแล แต่หากทารกอาจเกิดอันตรายก็ให้บอกหรือห้ามด้วยน้ำเสียงหนักแน่น (ไม่ใช่ดุหรือด่า) แล้วอธิบายและใช้วิธีเบี่ยงเบนความสนใจ กอด อุ้มและปลอบเมื่อทารกหงุดหงิด

8. การส่งเสริมพัฒนาการอารมณ์ คุณธรรมและจริยธรรม

การตอบสนองความต้องการพื้นฐาน การจัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัย การดูแลเอาใจใส่ด้วยความรัก ความอบอุ่น เอื้ออาทรต่อกัน สร้างให้เกิดความเชื่อใจและไว้วางใจ การทำกิจกรรมดงามซ้ำ ๆ ก็จะช่วยหล่อหลอมให้พัฒนาอารมณ์ คุณธรรมและจริยธรรมแก่ทารกได้

Challenges to development

1. กลัวคนแปลกหน้า Stranger awareness (fear) ช่วง 2 – 3 เดือนแรก ทารกจะสนใจคนแปลกและรู้ว่าต่างจากคนคุ้นเคย พออายุ 3 – 4 เดือน จะแสดงความดีใจเมื่อมีคนมาเล่นด้วย โดยแสดงพฤติกรรมคือ สบตา เคลื่อนไหวศีรษะ ทำเสียงดีใจ จากงานวิจัยพบว่าถ้าคนที่เข้าไปหาใส่ชุดสีดำ ทารกไม่มีปฏิกิริยาตอบสนอง ปฏิกิริยากลับคนแปลกหน้าพบได้ตั้งแต่ทารกอายุ 5 เดือน โดยทารกจะแสดงปฏิกิริยาจากที่ร่าเริงเป็นเงียบและร้องไห้เสียงดังการส่งเสริม: ปล่อยให้ทารก, สร้างพื้นฐานความไว้วางใจ

2. ของรัก ของติด Lovey and me (transitional object) -- thumb sucking เกิดขึ้นในช่วงที่ทารกมีความสุขจากการดูดนิ้วจนกระทั่งถึงช่วงที่มีของเล่นที่ชอบ สาเหตุอาจเกิดจากช่วงแรกเกิดของชีวิตทารกทารกจะหลับในอ้อมแขนมารดา คู้้นเคยกับกลืน สัมผัสของมารดา เมื่อโตขึ้นเด็กก็จะพยายามสร้างสิ่งแหวคล้ายให้เหมือนกัน มีคนอธิบายว่า เมื่อเด็กอายุ 6 เดือนภาวะพึ่งพาคลงถือเป็นช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ เด็กบางคนกินนมจากขวด มีพัฒนาการด้านการถือขวดนมเอง พ่อแม่บางคนให้ดูดจุกนมปลอม บางคนให้หลับโดยกอดตุ๊กตา เด็กก็จะคู้้นเคยกับสิ่ง เหล่านั้น เพราะฉะนั้นตัวผลัดคันให้มีความติดของขึ้นอยู่กับคุณค่าของของในช่วงเปลี่ยนผ่านที่มีภาวะพึ่งพาคลง

การส่งเสริม: ความไว้วางใจ

การแก้ไข : ส่งเสริมกิจกรรมเบี่ยงเบนความสนใจตามพัฒนาการของกล้ามเนื้อ เช่น เล่นเก้าอี้ โซฟา

3. พื้นฐานอารมณ์: Temperament

อารมณ์โกรธ: ในทารกการแสดงความต้องการพื้นฐานจะแสดงออกโดยการร้องไห้ เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองก็จะร้องไห้เสียงดังเหมือน โกรธ ซึ่งจะต่างจากความโกรธในเด็กโตที่ซับซ้อนกว่า

การส่งเสริม: ตอบสนองความต้องการ

5. ภาวะกังวลจากการแยกจาก Separation

เริ่มเกิดในช่วงหลังเกิด 3 เดือนและจะเห็นชัดเมื่ออายุ 6 เดือนซึ่งเกิดจากการที่ทารกถูกทิ้งไว้กับพี่เลี้ยงหรือปู่ ย่า ตายาย ที่มีบุคลิกไม่เป็นมิตร โดยทารกจะแสดงอาการเฉยเมยต่อมารดาในระยะแรก จากนั้นจะเกาะติดมารดาตลอดเวลา ร้องหาเมื่อไม่เห็นการส่งเสริม: เตรียมทารกล่วงหน้าก่อนที่จะทิ้งทารกไว้กับผู้อื่น โดยบอกกล่าวทารก อยู่ด้วยขณะที่ทารกอยู่กับผู้เลี้ยงดูคนอื่นและค่อยๆ เพิ่มระยะเวลาที่อยู่กับคนเลี้ยงคนอื่นๆ เพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย

5. การลงโทษ: Physical punishment (Hitting, Biting, scratching) กรณี ที่พบบ่อยในวัยทารกที่บิดามารดาอารมณ์ไม่มั่นคงจะมี การตี การหยิก การกัด การเขย่า การ โยนซึ่งจะส่งผลเสียทั้งทางด้านอารมณ์และร่างกายทารกการส่งเสริม: จะไม่ทำในวัยทารก เนื่องจากทารกไม่มีความสามารถในการรับรู้เรื่องที่ถูกลงโทษ

6. Can you spoil a child?

วัยทารกทิศทางของพัฒนาการจะเริ่มจากความเห็นแก่ตัวเอาแต่ใจตนเองการเอาแต่ความต้องการและความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นที่ตั้งทุกอย่างไม่สามารถอดทนรอคอยได้ ต้องได้รับการตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างฉับพลันทันที การที่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูวิ่งไปโอบหรือให้นมทันทีทุกครั้งที่เกิดร้องอาจเป็นการฝึกให้เด็กเข้าใจผิด เกิดความคาดหมายว่าความต้องการของตนเองต้องได้รับการตอบสนองทันทีเสมอ ซึ่งหากการเลี้ยงดูเป็นการตามใจโดยไร้ขอบเขต จะทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นคนเห็นแก่ตัว มีความทุกข์ง่าย สุขยาก จิตใจอ่อนแอ เพราะบางการส่งเสริม : ให้ผู้ดูแลสนใจเอาใจใส่ทุกครั้งที่เกิดร้อง ตั้งเกณฑ์หรือซักถามเพื่อให้เข้าใจการแสดงออกนั้น ฝึกให้ทารก รู้ จักรอและมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ เช่น อุ้มเด็กไปหยิบภาชนะด้วยกัน หรือให้ช่วยถือของตามความสามารถของเด็ก

บทสรุป

ทารกแรกเกิดเป็นวัยแห่งการพึ่งพาผู้อื่นโดยสิ้นเชิง ไม่สามารถช่วยเหลือหรือตอบสนองความต้องการของตนเองได้ในทุกเรื่อง ไม่สามารถสื่อสารได้โดยตรง จะกระทำด้วยการร้องไห้ หากวัยนี้ได้รับการตอบสนองความต้องการทุกด้านอย่างเหมาะสมจากผู้เลี้ยงดู จะช่วยให้ทารกเกิดความรู้สึกรับรอง มั่นคง มั่นใจในความปลอดภัย และไว้วางใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมในวัยต่อไป

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. ข้อใดเป็นเป็นความหมายของการศึกษาปฐมวัย

- ก. เป็นการศึกษาเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี และเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กความต้องการของเด็ก
- ข. เป็นการศึกษาเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี และเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กความต้องการของเด็ก
- ค. เป็นการศึกษาเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 10 ปี และเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กความต้องการของเด็ก
- ง. เป็นการศึกษาเด็กอายุตั้งแต่ 3 ปีจนถึง 6 ปี และเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กความต้องการของเด็ก

2. พัฒนาการ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านวุฒิภาวะ (maturity) ของอวัยวะระบบต่างๆ และตัวบุคคล แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ข้อใดไม่เกี่ยวข้อง

- ก. พัฒนาการด้านสติปัญญา
- ข. พัฒนาการด้านอารมณ์
- ค. พัฒนาการด้านสังคม
- ง. พัฒนาการทางการศึกษา

3. เด็กชอบเล่นสมมุติโดยจะเอาตุ๊กตาตามมาเล่นแล้วสมมุติ เป็นพ่อแม่ลูก แสดงทำป้อนข้าวลูก อาบน้ำ แต่งตัวให้ลูก แสดงเป็นเรื่องราวเหมือนว่าตุ๊กตาเป็นสิ่งมีชีวิต ถือเป็นพัฒนาการด้านใด

- ก. พัฒนาการด้านสติปัญญา
- ข. พัฒนาการด้านอารมณ์
- ค. พัฒนาการด้านสังคม
- ง. พัฒนาการทางด้านร่างกาย

4. เด็กเริ่มมีลักษณะอารมณ์แบบผู้ใหญ่ คือ โกรธ อิจฉา กังวล ก้าวร้าว พอใจ เป็นต้น เด็กจะแสดงความโกรธด้วยการกรี๊ดร้อง ดิ้นกับพื้น ถือเป็นพัฒนาการทางด้านใด

- ก. พัฒนาการด้านสติปัญญา
- ข. พัฒนาการด้านอารมณ์
- ค. พัฒนาการด้านสังคม
- ง. พัฒนาการทางด้านร่างกาย

5. พัฒนาการของเด็กปฐมวัยเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบสำคัญ 2 อย่าง คือ ข้อใด
- วุฒิภาวะและการแสดงออก
 - วุฒิภาวะและการเรียนรู้
 - การเรียนรู้และการดูแลของครอบครัว
 - การแสดงออกและการเรียนรู้
6. สภาพแวดล้อมช่วยเสริมต่อพัฒนาการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วงเวลาที่เด็กสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่นี้ เรียกว่า ระยะ ไค
- ระยะพอดี
 - ระยะกึ่งกลาง
 - ระยะพอเหมาะ
 - ระยะสมดุล
7. “เด็กที่มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์มักเคลื่อนไหวคล่องแคล่ว สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีอารมณ์แจ่มใส รู้จักควบคุมอารมณ์ เข้ากับผู้อื่น ได้ดี และมีความสนใจเรียนรู้สิ่งรอบตัว ในทางตรงกันข้ามเด็กที่มีสุขภาพไม่ดี มักประสบปัญหาด้านการเจริญเติบโตของร่างกายล่าช้า หรือหยุดชะงักช่วงหนึ่ง อารมณ์หงุดหงิด” สัมพันธ์กับข้อใดต่อไปนี้
- การเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพ
 - ความสัมพันธ์ของพัฒนาการแต่ละด้าน
 - การเปลี่ยนแปลงทางด้านปริมาณ
 - ลักษณะเด่นของพัฒนาการ
8. ข้อใดคือความหมายของ พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ
- การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางร่างกาย เริ่มต้นจากส่วนบนไปสู่ส่วนล่าง และจากแกนกลางไปสู่ส่วนข้าง
 - การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก จะพัฒนาจากการรับรู้ความรู้สึกทั่วไป ไปสู่ความรู้สึกที่ละเอียดลึกซึ้ง
 - การเปลี่ยนแปลงความสามารถในการติดต่อและสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น จะพัฒนาจากความผูกพันใกล้ชิด พี่งพาพ่อแม่หรือคนในครอบครัว ไปสู่การพึ่งตนเอง
 - การเปลี่ยนแปลงความสามารถทางารรู้คิด ซึ่งจะพัฒนาจากการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสและการรู้คิดเชิงรูปธรรม ไปสู่ความเข้าใจในการใช้สัญลักษณ์ แล้วจึงรู้จักคิดเป็นนามธรรม
9. แม้ว่าเด็กทุกคนจะมีแบบแผนของพัฒนาการเหมือนกันและพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน แต่ความสามารถที่จะพัฒนาให้ไปถึงจุดเดียวกันเมื่ออายุเท่ากัน อาจแตกต่างกันได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากสิ่งใด
- ระดับวุฒิภาวะที่ถูกกำหนดโดยพันธุกรรม และประสบการณ์ที่ได้รับจากสภาพแวดล้อม ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นหรือขัดขวางศักยภาพ การแสดงความสามารถของเด็กแต่ละคน

ข. ระดับวุฒิภาวะที่ถูกกำหนดโดยพันธุกรรม ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้น การแสดงความสามารถของเด็กแต่ละคน

ค. ระดับวุฒิภาวะที่ถูกกำหนดโดยประสบการณ์ที่ได้รับจากสภาพแวดล้อม ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้น การแสดงความสามารถของเด็กแต่ละคน

ง. ระดับวุฒิภาวะที่ถูกกำหนดโดยพันธุกรรม และประสบการณ์ที่ได้รับจากสภาพแวดล้อม ซึ่งจะ เป็นตัวขัดขวางศักยภาพ การแสดงความสามารถของเด็กแต่ละคน

10. ข้อใดเป็นพัฒนาการของเด็กในช่วงอายุ 6-9 เดือน

ก. เด็กมองหน้าแม่ ทำเสียงในลำคอ

ข. เด็กมีความผูกพันใกล้ชิดกับผู้เลี้ยงดู (Attachment) และจะติดผู้เลี้ยงดู

ค. สามารถแยกเสียงของแม่ได้ เริ่มแยกแยะความสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้ชัดเจน เด็กจำหน้าแม่ได้

ง. เด็กรู้ว่าตนเองเป็นบุคคลหนึ่งที่แยกจากสภาพแวดล้อม ทำให้เด็กต้องการเป็นตัวของตัวเอง

11. ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

ก. ปัจจัยทางพันธุกรรม และปัจจัยทางสภาพแวดล้อม

ข. ปัจจัยทางพันธุกรรม และปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ค. ปัจจัยภายใน และปัจจัยทางสภาพแวดล้อม

ง. ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก

12. ข้อใดคือ อิทธิพลของพันธุกรรมที่มีผลต่อพัฒนาการและการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย

ก. ลักษณะทางกายภาพ

ข. ระดับวุฒิภาวะ

ค. ความสามารถทางสมอง

ง. ถูกทุกข้อ

13. ข้อใดคือความหมายของปัจจัยทางสภาพแวดล้อม

ก. ปัจจัยภายนอกที่เป็นตัวผันแปรพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

ข. ปัจจัยภายในเป็นตัวผันแปรพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

ค. ปัจจัยภายนอกและภายในที่เป็นตัวผันแปรพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

ง. ไม่มีข้อถูก

14. สภาพแวดล้อมอันดับแรกที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด คือข้อใด

ก. สังคม

ข. โรงเรียน

ค. ครอบครัว

ง. โรงพยาบาล

15. การอบรมเลี้ยงดูเด็กในเบื้องต้น มีความสำคัญและประโยชน์ต่อเด็กอย่างไร
- เป็นการวางรากฐานการดำเนินชีวิตให้กับเด็ก
 - มีอิทธิพลต่อการสร้างบุคลิกภาพและพฤติกรรมแก่เด็ก
 - เป็นการวางรากฐานการดำเนินชีวิตให้กับเด็ก แต่ไม่มีอิทธิพลต่อการสร้างบุคลิกภาพและพฤติกรรมแก่เด็ก
 - เป็นการวางรากฐานการดำเนินชีวิตให้กับเด็ก และมีอิทธิพลต่อการสร้างบุคลิกภาพและพฤติกรรมแก่เด็ก
16. เด็กที่ได้รับสารอาหารไม่ครบถ้วนหรือมีภาวะทางโภชนาการบกพร่องจะเป็นเด็กที่สุขภาพเป็นอย่างไร
- อ่อนแอ ภูมิคุ้มกันทางโรคต่ำ ติดเชื้อโรคได้ง่าย
 - ร่างกายเจริญเติบโตช้ามีสัดส่วนและสภาพร่างกายผิดปกติ
 - ทำให้พฤติกรรมและพัฒนาการในด้านอื่นๆผิดปกติไปจากเด็กที่มีสุขภาพปกติ
 - ถูกทุกข้อ
17. ในช่วงปฐมวัยที่เด็กมีความสามารถในการรับรู้ เรียนรู้ และเลียนแบบสิ่งรอบตัวได้อย่างรวดเร็ว เมื่อเด็กได้รับการถ่ายทอดสิ่งใดและเป็นสิ่งที่เร้าความสนใจ เด็กมักจะจดจำและทำตามทันที โดยสะท้อนออกมาในรูปแบบใด
- อารมณ์
 - ร่างกาย
 - คำพูดและการกระทำอย่างเด่นชัด
 - ไม่มีข้อถูก
18. พัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงใด
- แรกเกิดถึง 3 ปี
 - แรกเกิดถึง 3 อาทิตย์
 - เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา จนกระทั่งเข้าสู่อายุ 3-6 ปี
 - เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา จนกระทั่งเข้าสู่อายุ 3-6 เดือน
19. เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีหนังสือนิทานและของเล่น รวมทั้งมีผู้ปกครองที่เอาใจใส่เล่านิทานหรือแนะนำการอ่าน มักจะมีลักษณะอย่างไร
- มักจะเรียนรู้การอ่านได้อย่างรวดเร็ว กว่าเด็กที่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร
 - มักจะเรียนรู้การอ่านได้ช้า กว่าเด็กที่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร
 - มักจะเรียนรู้การอ่านได้เท่ากับกับ เด็กที่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร
 - แล้วแต่บุคคล สภาพแวดล้อมไม่มีผล

20. วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ไม่เหมาะสมย่อมทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือมีปัญหาได้ เช่น เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวมักมีสาเหตุมาจาก

- ก. การขาดความรัก
- ข. การขาดความเอาใจใส่
- ค. การขาดการอบรมสั่งสอน ความอบอุ่นในครอบครัว
- ง. ถูกทุกข้อ

บรรณานุกรม

- รุ่งนพนันท์ เขียวสุประเสริฐ และ นุจรี ไชยมงคล.(2555). ผลของโปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจมารดาต่อความสามารถของมารดาในการดูแลทารกแรกเกิดน้ำหนักตัวน้อยมากในหอผู้ป่วยหนักทารกแรกเกิด.วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 20(4), 46-56
- วนิสา หะยีเซะ, นุชสรา ทรัพย์อินทร์, ธิดารัตน์ หวังสวัสดิ์, นุจรี ไชยมงคล. (2558).คุณภาพชีวิตของทารกเกิดก่อนกำหนดมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 7(1), 1 – 14
- วนิสา หะยีเซะ, นุชสรา ทรัพย์อินทร์, ธิดารัตน์ หวังสวัสดิ์, นุจรี ไชยมงคล. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตทารกแรกเกิดก่อนกำหนดมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 23(3), 26 – 30
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Free man and Company.
- Bernstein. D. A. (1999). *Essentials of Psychology*. Houghton Mifflin Company.
- Bernstein. D. A. (1988). *Psychology*. Houghton Mifflin Company.
- Nairne. J. S. (2000). *Psychology : the adaptive mind*. (2nd ed.) Australia : Wadsworth.